

Posudek diplomové práce

Jirsa, Jiří: Modernizace venkova spojená se zakládáním jednotných zemědělských družstev na Strakonicku. na příkladu třech zkoumaných obcí, Praha 2017, 90 s.

Má smysl se vracet k zdánlivě jasným a snad i vyřešeným tématům. Jejich uchopení alternativní optikou může zohlednit nové aspekty dané problematiky. Tuto skutečnost potvrzuje i diplomová práce Jiřího Jirsy. Ten prostřednictvím mikrohistorické sondy ukazuje odlišné podoby kolektivizace ve třech různých obcích Strakonicka. Klíčovým pro náhled daného jevu mu byl proces modernizace venkova. Hned v úvodu posudku chci kladně zhodnotit fakt, že se autor nezalekl netradiční optiky – negativně konotovanou kolektivizaci chápe právě jako nedílnou součást procesu modernizace venkovského prostředí. Odlišuje se tím od řady předcházejících prací, jež nahlízejí fenomén povětšinou ryze jako projev zloville komunistické diktatury, přičemž sledují skoro výhradně počáteční fázi tohoto fatálního zásahu do venkovského milieu a konečně automaticky myslí represivní povahu kolektivizace jako obecně platný stav připsatelný jakémukoliv regionu či konkrétnímu místu.

Jiří Jirsa však ukázal, že kolektivizace mohla mít rozdílnou tvář v závislosti na místních poměrech, že z dlouhodobějšího hlediska mohla mít rovněž vyústění, jež jsou místními s odstupem času vnímána vlastně pozitivně. Zkrátka, proces kolektivizace nahlédnutý v jiných, než ryze ideologicko-represivních souvislostech, mohl mít v jistých ohledech produktivní vyústění. Přinejmenším z pohledu některých pamětníků. Aniž by měl autor konceptuální ambice, potvrzuje mimochodem Foucaultovu tezi o tom, že moc je produktivní.

Jirsův text má logickou strukturu. Po obligátním úvodu, v němž si stanovil cíl práce, přibližuje dosavadní tvorbu a vymezil základní pojmy práce, nastínil historické souvislosti, v nichž se strakonické děje odehrávaly – zaobíral se československou zemědělskou politikou a zakládáním JZD. Po této kontextualizaci přešel ke své oblasti. Čtenáři přiblížil regionální poměry a popsal kolektivizaci na Strakonicku. Následně věnoval menší oddíl popisu obcí, jež postavil do centra svého zájmu: Třebohostice, Chrástovice, Mečichov. Dvě další kapitoly jsou věnovány zakládání JZD ve zkoumaných obcích a hlavně podobě a míře represí a mezilidským vztahům, přičemž tuto část považuji za jednu z klíčových celé práce, jež vhodně

předchází závěrečnému oddílu o modernizaci obcí. Tu Jirsa sleduje na příkladu rozvoje stavebnictví, odchodu ze zemědělství a změn kulturního a sociálního života. Práci uzavírá rekapitulující závěr.

I přes jazykovou korekturu textu výsledné dílo bohužel zatěžuje řada překlepů a některých opakujících se vazeb a vyjádření („zde“, „zde vidíme“ atd.). Osobně lituji, že autor neměl více času na opakované čtení spojené s uhlazením jazykového projevu. Předkládaná práce se opírá o dobrou znalost archivního materiálu místní provenience, který je zkombinován s výsledky poučeně vedeného orálně-historického výzkumu.

Práci jsem mohl sledovat od jejích počátků prostřednictvím průběžných prezentací, jež měl Jiří Jirsa v mém semináři, nicméně jako celek jsem ji poznal až jako oponent. Některé otázky a postřehy byly diskutovány a řešeny v rámci seminárních prezentací, některé se vynořily až s definitivní podobou textu.

- Měla průměrně malá výměra půdy místních zemědělců vliv na celkový průběh kolektivizace? Lze nalézt mezi průběhem a rozlohou pozemků vztah, souvislost, poměr?
- Odpovídala podoba propagandy na venkově místním poměrům ve zkoumaných obcích, tj. působil zde nějaký „zarytý agrárník“ ztotožnitelný s propagandistickými frázemi? Šla komunistická propaganda své produkty tak říkajíc na míru jednotlivým regionům, tedy i Strakonicku? V návaznosti na toto mě zaujala autorova poznámka ze str. 28: „Propagační letáky a různé alegorické básně proti velkostatkářům se objevovaly také velmi často na vývěsních tabulích všech obcí. Tato agitační akce měla své výsledky. V roce 1956 vzniklo dvacet devět nových jednotných družstev a v následujícím roce dokonce padesát jedna“ Lze jednoznačně tvrdit, že zakládání družstev bylo dílem této agitace? Pokud ano, co by tato skutečnost vypovídala o produktivitě této agitace na jedné straně a venkovském prostředí na straně druhé, třeba právě v kontextu standardizovaného příběhu o „zlé kolektivizaci“? A co očekávaném *nátlaku* vypovídá krok dvou soukromých zemědělců, kteří v Třebohosticích během roku 1956 dobrovolně vstoupili do družstva?
- Na str. 41 autor píše o volebních výsledcích: „V Třebohosticích v padesátých letech byla volena komunistická strana v rozmezí čtyřicet pět až šedesát osm procent. V Chrášťovicích ve stejné době měla KSČ šedesát tři až sedmdesát devět procent. V obci Mečichov se držely hlasy pro stranu mezi šedesáti a sedmdesáti procenty.“ Jaké byly

volební výsledky v dalších letech? Nemohly by jejich výsledky představovat nějakou reflexi místních poměrů?

- Jiří Jirsa v textu naráží na myšlenkový svět komunistické diktatury, hodnoty, strategie prosazování a racionalitu řádu. V této souvislosti se chci ujistit, jak chápat autorův postřeh o článku *Poslouchal Svobodnou Evropu...* : „Tento článek nebyl jediný, zabývající se západními rozhlasovými stanicemi a vyvracující veškeré jejich tvrzení. Dnes se může zdát až komický ve své jednoduchosti. V této době byl však jen náznakem propagandy a desinformací, kterým lidé věřili.“ Nezpochybňuji víru obyvatel Strakonicka, nicméně kladu dotaz, na základě čeho autor přichází s takovým tvrzením? Protože domyslím-li jeho tezi, pak se opět rozostřuje černobílý obraz utiskující diktatury a perzekuovaného a kolektivizovaného obyvatelstva. To samo se stává svou vírou v obrazy propagandy de facto elementem legitimizace a potvrzování hodnot a stereotypů panujícího poúnorového řádu.
- S problematikou (svérázné) racionality dobového myšlenkového světa je v napětí Jirsův výrok ze str. 47, že dávky určené zemědělcům byly iracionálně vysoké a plnění prakticky nemožné. Jenže nespočívala právě v té obtížné splnitelnosti, či spíše nesplnitelnosti vlastně určitá racionalita a záměr? Osobně nepovažuji výši dávek za iracionální a nesmyslnou, ale naopak z pohledu cílů a prostředků diktatury za účelovou a promyšlenou – panující moc nemohla v tomto ohledu ztratit, buď získala dávky, nebo měla argumenty proti zemědělcům nedodržujícím stanovené dávky.
- Za významné rovněž považuji autorovy postřehy o důvodech zamítnutí studia na nezemědělských školách v obci Chrástovice – pokud byla skutečně většina z nich zamítnuta z důvodů osobních záští, co tato skutečnost vypovídá o represích a povaze komunistického systému? Nejde tedy o demonizovanou stranu a její libovůli, ale o jednotlivce a osobní vazby, jež se mohly za stranu a její politiku schovat? Je možné tento moment zobecnit pro interpretaci totalitnosti komunistické diktatury a jejich nároků na společnost?
- Za věc nešťastné formulace považuji autorovo tvrzení ze str. 62 o tom, že perzekuce některých zemědělců samotná může být chápána také jako modernizační proces. V jakém slova smyslu perzekuce? Pokud perzekuce jakožto akt osobního postihu (odnětí svobody, finanční postih), pak s daným soudem nesouhlasím. Perzekuci jakožto osobní postih považuji mnohem spíše za nástroj, prostředek provázející modernizační procesy na venkově vedoucí k jeho přetvoření v sociálním i

hospodářském a politickém ohledu – odstranění nepohodlného kulaka do vězení bylo prostředkem očekávané regulace společenské skladby vesnice...?

Zmíněné otázky a komentáře nejsou vedeny snahou devalvovat výsledek práce Jiřího Jirsy. Jejich prostřednictvím chci autora podnítit k domyšlení některých výroků a tezí. Vlastně se nemohu zbavit dojmu, že autor nevyužil možnost formulovat důrazněji a zřetelněji závěry své práce, jež by si mohly nárokovat nadregionální dosah. Dotýká se velmi zajímavých aspektů a momentů, jež však interpretačně dále nevytěžil.

V principu však považuji práci za sympatickou a podařenou. Aniz by pisatel zlehčoval osudy obyvatel vybraných obcí, dokázal se od jejich životních příběhů a peripetií natolik oprostit, že mohl v závěru zformulovat vlastně důležité vyústění práce: „Tato práce zjistila, že vedle tohoto očekávaného vývoje probíhala na venkově také odlišná modernizace, která zcela změnila jeho podobu a byla většinou obyvatel vnímána pozitivně.“ V návaznosti na něj chci autora přinutit vystoupit z jistoty známého regionálního prostředí a i v souvislosti s některými komentáři chci položit otázku, jíž se Jiří Jirsa v závěru práce sice dotýká, která ale zůstává ve stínu dalších informací – co výsledky jeho práce mohou říci o podobě a průběhu kolektivizace českého venkova? A co autorova práce může vypovídat o povaze komunistické diktatury sledovaného období?

Práci doporučuji k úspěšné obhajobě a po delším váhání navrhuji hodnocení *velmi dobře*.

V Litoměřicích 21. 5. 2017

PhDr. Jan Randák, Ph.D.